

Procedura de judecata in prima instanta

1. Trasaturile specifice ale judecatii in prima instanta

a) Scopul judecatii in prima instanta

Judecata in prima instanta are in vedere asa cum o arata si denumirea, verificarea legalitatii si temeiniciei actului de sesizare al instantei si pronuntarea uneia dintre solutiile care pot fi data cauzei penale: condamnare, achitare, incetarea procesului penal.

Judecata constituie faza principala a procesului penal, fiind incadrate si cele doua faze procesuale prin care urmarirea penala pregateste judecata, iar punerea in executare a hotararii judecătorești aduce la indeplinire ceea ce a hotarat instanta.

Solutionarea cauzei consta din activitatea procesuala si procedurala, desfasurata de instanta de judecata cu participarea activa a procurorului si a partilor in vederea aflarii adevarului cu privire la infractiune si inculpat, cu care a fost sesizat.

Judecata se desfasoara din momentul sesizarii instantei de judecata prin rechizitoriu sau plangere penala si pana la pronuntarea unei hotarari definitive.

Ea poate cuprinde uneori si activitati de judecata desfasurata dupa inceperea executarii pedepsei, daca in acel moment se constata producerea unei erori judiciare si in temeiul exercitarii unei cai extraordinare cauza trebuie rejudecata.

Scopul judecatii coincide cu scopul procesului penal (art. 1).

b) Participantii la judecata si pozitia lor procesuala

La sedinta de judecata in prima instanta participa organul judiciar si partile prin a caror prezenta isi aduc contributia la solutionarea cauzei deduse spre rezolvare.

La judecata participa si procurorul care in aceasta faza numai detine pozitia de "stapan al procesului" capatand o pozitie procesuala subordonata instantei si egala cu a partilor.

Organul de cercetare penala nu participa la judecata.

Activitatea de judecata are loc numai in prezenta partilor inasa absentia acestora daca au fost legal citate nu impiedica desfasurarea procesului.

In cazul in care partea a fost impiedicata a se prezenta sau a cerut un nou termen de judecata, instantei ii revine obligatia de a amana judecata.

Necesitatea prezentei partilor este lasata la aprecierea instantei de judecata iar daca aceasta considera ca este necesara va dispune citarea cu mandat de aducere (art. 183).

Inculpatul poate fi adus cu mandat chiar inainte de a fi fost chemat prin citatie, daca instanta apreciaza ca se impune aceasta masura in interesul rezolvarii cauzei.

Participarea procurorului la sedinta de judecata este reglementata de art. 315 si poate fi determinata de gradul sau felul instantei, de gravitatea infractiunii judecate, de starea in care se afla inculpatul si de situatia personala a acestuia astfel cum rezulta:

- procurorul este obligat sa participe la sedintele de judecata ale judecatoriilor in cauzele in care instanta de judecata a fost sesizata prin rechizitoriu;
- prezenta procurorului este obligatorie la judecatorie daca se judeca infractiuni pentru care legea prevede pedeapsa inchisorii de trei ani sau mai mare;
- procurorul participa obligatoriu la sedintele care se desfasoara la judecatorie daca inculpatul este arestat (cand in cauza sunt mai multi inculpati, este suficient ca unul din ei sa se judece in stare de arest pentru ca prezenta procurorului in sedinta sa devina obligatorie);
- procurorul participa in mod obligatoriu si in cazul in care se dispune inlocuirea pedepsei amenzii cu cea a inchisorii (art. 449¹).

La sedintele de judecata priviind alte infractiuni, procurorul participa atunci cand considera necesar.

In desfasurarea cercetarii judecatoresti si a dezbaterilor procurorul exercita rolul sau activ in vederea aflarii adevarului si respectarii dispozitiilor legale.

Procurorul este liber sa prezinte concluziile pe care le considera intemeiate, potrivit legii, tinand seama de probele administrate.

Cererile si concluziile procurorului trebuie sa fie motivate.

Cand cercetarea judecatoreasca nu confirma invinuirea sau cand a intervenit vreo una din cauzele de incetare a procesului penal prevazute in art. 10, procurorul pune, dupa caz, concluzii de anchetare a inculpatului sau de incetare a procesului penal.

Incalcarea dispozitiilor priviind participarea procurorului la judecata la prima instanta este sanctionata cu nulitatea absoluta (art. 197 alin (2)).

Prin urmare, activitatea de judecata in prima instanta are drept scop aflarea adevarului cu privire la fapta si persoana cu care a fost sesizata instanta de judecata.

In toate cazurile in care asistenta juridica a inculpatului este obligatorie, participarea aparatorului este obligatorie.

Lipsa nejustificata a aparatorului ales sau desemnat din oficiu este sanctionata cu nulitatea absoluta a hotararii, potrivit dispozitiilor art. 197 alin. (2).

Daca aparatorul ales nu se prezinta la termenele de judecata, cand prezenta sa este obligatorie si acesta nu-si poate justifica lipsa, instanta poate aplica aparatorului o amenda de la 500 lei la 5.000 lei.

Alaturi de organele judiciare si de parti, la judecata in prima instanta participa si alte persoane precum: martori, experti, interpreti.

Prezenta acestor persoane este asigurata prin intermediul institutiei citarii partilor.

Lipsa nejustificata a martorului este sanctionata cu o amenda judiciara de la 250 lei la 5.000 lei.

2. Obiectul judecatii in prima instanta

Asa cum rezulta din dispozitiile art. 317, judecata se marginesc la fapta si la persoana aratata in actul de sesizare al instantei, iar in caz de extindere al procesului penal, si la fapta si persoana la care se refera extinderea.

In acceptiunea art. 317, prin fapta aratata in actul de sesizare nu se poate intelege numai simpla referire la o anumita fapta mentionata in rechizitoriu ci la descrierea acelei fapte intr-un mod susceptibil de a produce consecinte juridice, de a investi instanta.

Daca o astfel de conditie nu este indeplinita nu se poate sustine ca instanta a fost investita cu o fapta aratata in actul de sesizare.

Obiectul judecatii il poate forma si faptele si persoanele pentru care, in conditiile art. 278¹ alin (8) litera c), judecatorul care a examinat plangerea persoanei interesate impotriva solutiei procurorului de netrimitere in judecata a dispus desfiintarea acesteia si a retinut cauza spre judecare.

3. Extinderea obiectului judecatii (art. 335 art. 336 art. 337)

Are loc in cursul judecatii, cand in urma probelor administrate se constata elemente defapt noi pe care procurorul nu le-a avut in vedere la intocmirea rechizitorului si care depasesc in rem si impersonal obiectul judecatii.

Elementele noi se pot referi la alte acte materiale, alte infractiuni savarsite de inculpat, alte persoane participante la savarsirea infractiunii ce face obiectul cauzei.

In toate aceste situatii legea permite extinderea obiectului judecatii cu respectarea anumitor reguli.

Extinderea obiectului judecatii poate avea loc numai in cursul judecatii in prima instanta.

4. Desfasurarea judecatii in prima instanta

a. Norme comune priviind desfasurarea judecatii.

In fiecare etapa a judecatii se efectueaza urmatoarele activitati de judecata:

- luarea masurilor de pregatire a sedintei de judecata;
- desfasurarea sedintei de judecata;
- deliberarea si luarea hotararii.

Fiecare din aceste activitati au o reglementare deosebita in raport cu etapa de judecata careia ii apartine dar sunt si norme comune care le reglementeaza, indiferent din etapa din care fac parte.

b. Norme comune priviind luarea masurilor de pregatire a sedintei de judecata.

Fixarea termenului de judecata.

In vederea repartizarii dosarelor pe complete acestea sunt transmise persoanei desemnate cu repartizarea aleatorie a cauzelor.

Dosarele repartizate pe complete in mod aleatoriu sunt preluate de presedintele sau de unul din judecatorii completului care ia masurile necesare in scopul pregatirii sedintei de judecata.

Verificari priviind arestarea inculpatului (art. 300²)

In cauzele in care inculpatii sunt trimisi in judecata in stare de arest preventiv, instanta este datoare sa verifice de indata, din oficiu, in camera de consiliu, legalitatea si temeinicia arestarii preventive, inainte de expirarea acesteia.

Prezenta inculpatului este obligatorie ca si asistarea acestuia de catre un aparator.

In cazul in care inculpatul nu se poate prezenta din motive independente de vointa sa acesta va fi reprezentat de un aparator ales sau din oficiu.

Participarea procurorului este obligatorie.

Instanta se va pronunta asupra masurii arestarii preventive prin incheiere.

Incheierea poate fi atacata cu recurs de procuror si de inculpat.

Citarea partilor

Chemarea partilor la judecata in prima instanta are loc prin citatie iar procedura se face dupa regulile din partea generala a Codul de procedura penala si revine personalului auxiliar al instantei.

Asigurarea apararii

Daca asistenta juridica este obligatorie presedintele instantei are obligatia de a solicita baroului de avocati desemnarea unui avocat din oficiu.

Afisarea listei cauzelor care urmeaza a se judeca la termenul fixat

Lista de sedinta cuprinde cauzele ce urmeaza a se afla pe rolul instantei de judecata in acea zi, in ordinea lor de precadere si se afiseaza cu 24 de ore inainte de termenul de judecata.

5. Sedinta de judecata in prima instanta

Judecata in prima instanta (art. 313 - art. 360), este activitatea initiala si obligatorie a judecatii cuprinzand intreaga activitate care se desfasoara in fata instantei de la sesizarea ei prin rechizitoriu si pana la pronuntarea hotararii penale.

La termenul de judecata stabilit, judecata in prima instanta se desfasoara potrivit legii, in mod public, oral, nemijlocit si contradictoriu.

Sedinta de judecata cuprinde o multitudine de activitati pe care legea le reglementeaza amplu si in care pot fi identificate mai multe etape: inceputul judecatii, cercetarea judecatoreasca, dezbaterile si ultimul cuvânt al inculpatului.

La termenul de judecata stabilit, presedintele completului declara sedinta deschisa.

Acest moment organizatoric, neamintit in lege, este necesar pentru a atrage atentia ca judecata a inceput si toti participantii, inclusiv publicul din sala, trebuie sa se integreze in atmosfera de solemnitate a sedintei si sa respecte disciplina acesteia¹.

Trecandu-se la celelalte cauze, momentul nu se mai repeta cu exceptia

¹ N. Volonciu, Tratat de Procedura Penala. Partea speciala Vol. II, Editura Paidea, 1993, p. 187

situatiei in care sedinta de judecata se intrerupe.

Presedintele completului dispune ca grefierul de sedinta sa faca apelul partilor si a celorlalte persoane chemate in judecata.

Presedintele completului de judecata este obligat sa verifice identitatea inculpatului.

In cazul in care inculpatul se afla in stare de detinere, presedintele se incredinteaza daca a primit copia actului de sesizare al instantei iar in caz negativ, la cererea inculpatului, judecata se amana, presedintele inmanand copia actului respectiv si ingrijindu-se de a mentiona in incheierea de sedinta acest fapt.

Dupa apelul partilor presedintele completului cere martorilor prezenti sa paraseasca sala de sedinta, panandu-le in vedere sa nu se indeparteze fara incuviintarea sa.

Legea prevede ca expertii pot ramane in sala de sedinta, afara de cazul in care instanta dispune altfel.

Martorii, expertii, interpretii pot fi ascultati chiar daca nu au fost citati sau nu au primit citatie, insa numai dupa ce s-a stabilit identitatea lor.

In exercitarea rolului activ, presedintele completului de judecata are obligatia sa explice persoanei vatamate ca se poate constitui parte civila sau poate participa in proces ca parte vatamata.

Presedintele completului intreaba pe procuror si pe parti daca au de formulat exceptii, cereri sau propun efectuarea de probe noi.

Cererile si exceptiile ridicate de procuror sau de parti, precum si exceptiile ridicate din oficiu capata caracter de chestiuni incidente asa cum sunt denumite de art. 302.

Instanta este obligata sa puna in discutie chestiunile incidente si sa se pronunte asupra lor prin incheiere motivata.

Retractarea totala sau partiala a declaratiilor anterioara nu este de natura prin ea insasi sa inlature acea declaratie, deoarece s-ar lipsi de eficienta probe administrate in mod legal.

Instanta poate totusi inlatura declaratiile asupra carora s-a revenit dar, numai in masura in care retractarea este temeinic motivata si imprejurarile cauzei formeaza convingerea ca relatarile anterioare nu reprezinta realitatea².

In cazul cand se propun noi probe, trebuie sa arate faptele si imprejurarile ce urmeaza a fi dobandite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se afla aceste mijloace, iar in ce priveste martorii si expertii, identitatea si adresa acestora.

Atat procurorul cat si partile pot cere administrarea de probe noi si in cursul cercetarii judecatoresti.

6. Cercetarea judecatoreasca

Dupa ce au fost indeplinite toate masurile premergatoare si instanta

² Trib. Suprem, secția penală dec. nr. 63/1980, R.R.D., nr. 3/1981 p. 65

constata ca nu exista vreo un impediment pentru buna desfasurare a procesului va constata cauza in stare de judecata (art. 321).

In cadrul acestei activitati denumita si "ancheta judiciara", instanta va readministra probele care au fost administrate in faza de urmarire penala putand administra si probe noi.

Ordinea de efectuare a actelor de cercetare judecatoreasca poate fi schimbata pentru buna desfasurare a procesului penal.

Daca inculpatul este prezent, schimbarea ordinii nu poate fi dispusa decat dupa ascultarea acestuia.

Presedintele dispune ca grefierul sa dea citire sau sa faca o prezentare succinta a actului de sesizare a instantei dupa care explica inculpatului in ce consta invinuirea ce i se aduce.

Totodata, instiinteaza pe inculpat cu privire la dreptul de a nu face nici o declaratie, atragandu-i atentia ca tot ceea ce declara poate fi folosit si impotriva sa, precum si cu privire la dreptul de a pune intrebari coinculpatilor, celorlalte parti, martorilor, expertilor si de a da explicatii in cursul cercetarii judecatoresti cand socoteste ca este necesar.

Se trece apoi la ascultarea inculpatului dupa ce se verifica identitatea acestuia.

Declaratiile orale ale inculpatului se consemneaza de catre grefier in scris la persoana intai la dictarea presedintelui³ si se semneaza dupa lectura de cel in cauza.

Inculpatul este lasat sa spuna tot ce stie despre fapta pentru care este trimis in judecata, apoi i se pot pune intrebari de catre presedinte si in mod nemijlocit de catre ceilalti membri ai completului, de catre procuror, de partea vatamata, de partea civila, de partea responsabila civilmente, de ceilalti inculpati si de aparatorul inculpatului a carui ascultare se face.

Intrebarile se pun prin intermediul presedintelui completului de judecata care poate proceda la respingerea acelor ce nu sunt necesare pentru justa solutionare a cauzei.

Cand inculpatul face declaratii care nu corespund cu cele date anterior, i se cer explicatii asupra contrazicerilor, iar daca refuza, instanta va dispune citirea declaratiilor anterioare.

In cauzele cu mai multi inculpati, regula este aceea ca fiecare inculpat se asculta in prezenta celorlalti.

Daca instanta considera necesar ii poate asculta pe inculpati separat iar dupa terminarea audierilor le vor fi citite in mod obligatoriu declaratiile date de ceilalti inculpati.

Instanta de judecata poate proceda la reascultarea unuia sau mai multi inculpati in prezenta celorlalti.

Incalcarea dispozitiilor priviind ascultarea inculpatului pot atrage nulitatea hotararii daca se va dovedi ca inculpatul a suferit o vatamare in sustinerea apararilor

³ Trib. Suprem., dec. îndrumare nr. 19/1966, R.R.D., nr. I/1967, p. 166

sale.

Ascultarea celorlalte parti (art. 326)

Dupa ascultarea inculpatului se procedeaza la ascultarea partii vatamate, partii civile, partii responsabil civilmente.

Regulile de ascultare a inculpatului se aplica si in cazul ascultarii celorlalte parti.

Ascultarea martorilor (art. 327 - 328)

In vederea audierii, martorii sunt chemati pe rand in sala de judecata.

Dupa identificare si prestarea juramantului potrivit normelor din partea generala a codului, se trece la audierea acestora.

Martorul este lasat sa declare tot ce stie cu legatura la faptele si imprejurarile pentru dovedirea carora a fost propus.

Martorului i se pot pune intrebari de catre instanta si de catre procuror, de partea care l-a propus, precum si de celelalte parti.

Martorul care poseda un in scris in legatura cu depozitia facuta poate sa-l citeasca in instanta, iar in scrisul poate fi retinut la dosar in original sau in copie.

In situatia in care un martor numai poate fi audiat din motive bine intemeiate instanta poate dispune citirea depozitiei date in cursul urmaririi penale.

Daca cu ocazia audierii, martorul face afirmatii contradictorii, instanta poate dispune citirea declaratiilor date la organul de urmarire penala.

In asemenea cazuri urmeaza a retine numai acele declaratii care, in raport cu toate elementele cauzei, pot fi considerate ca exprima adevarul, indiferent in ce stadiu al procesului ai fost facute⁴.

Lipsa martorilor poate conduce la concluzia ca audiera acestora numai este necesara astfel ca judecata va continua.

In caz contrar, se va dispune amanarea cauzei in vederea audierii martorilor a caror lipsa nu este justificata.

Atat procurorul cat si partile care au propus audierea unor martori pot renunta in masura in care numai este necesar audierea acestora, in sa instanta este obligata sa puna aceasta chestiune in discutia partilor.

In urma ascultarii martorii raman in sala la dispozitia instantei pana la terminarea cercetarii judecatoresti care se efectueaza in sedinta aflata in curs.

Daca instanta constata cu numai este necesar reaudierea martorului poate permite plecarea acestuia din sala de sedinta.

In continuarea cercetarii judecatoresti se procedeaza la prezentarea mijloacelor materiale de proba atunci cand acestea exista si la administrarea de probe noi.

⁴ Trib. Suprem, sect. pen. dec. nr. 471/1979, Repert. pract. II, p. 248

Astfel daca sunt necesare lamuririle unui expert se va proceda la ascultarea acestuia, sau daca anumite dovezi pot fi facute prin inscrisuri ele vor fi prezentate pentru a fi examinate de instanta.

Cercetarea judecatoreasca poate necesita uneori efectuarea unei cercetari la fata locului sau a unei reconstituiri, caz in care sunt aplicabile dispozitiile din partea generala a Codului (art. 129 - 131).

Instanta indeplineste aceste activitati in conditiile proprii fazei de judecata, cu deplasarea intregului complet, a grefierului, prezenta procurorului cand aceasta este obligatorie, citarea partilor s.a..

Toate aceste activitati efectuate se desfasoara ca o continuare a sedintei de judecata⁵.

In cursul cercetarii judecatoresti, pot interveni anumite situatii cand in urma administrarii unor noi probe sau in urma readministrarii probelor din dosar instanta sa dispuna restituirea cauzei la procuror pentru ca urmarirea penala a fost efectuata de un organ necompetent sau pentru completarea urmaririi penale, schimbarea incadrarii juridice, extinderea actiunii penale pentru alte acte materiale, extinderea procesului penal pentru alte fapte, extinderea procesului penal cu privire la alte persoane.

Toate aceste activitati au loc inainte de a se termina cercetarea judecatoreasca insa acestea vor fi analizate distinct de aceasta activitate.

7. Terminarea cercetarii judecatoresti

Cand instanta constata ca au fost administrate toate probele necesare in vederea aflarii adevarului, presedintele intreaba pe procuror si pe parti daca mai au de dat explicatii ori de formulat cereri noi pentru completarea cercetarii judecatoresti.

Dupa acest moment, daca nu s-au formulat cereri noi sau daca cererile propuse au fost respinse de instanta ori daca s-a efectuat completarile cerute presedintele v-a declara terminata cercetarea judecatoreasca (art. 339).

8. Dezbaterile judiciare (art. 340 - 342)

Dezbaterile judiciare este acea faza a judecatii in care procurorul si partile prin concluziile orale priviind chestiunile de fapt si de drept ale cauzei, prezinta instantei din punct de vedere al invinuirii si al apararii, existenta sau inexistenta faptei, vinovatia inculpatului, incadrarea juridica a faptei, solutia care trebuie pronuntata.

Dezbaterea judiciara este obligatorie si lipsa ei atrage nulitatea hotararii pronuntate intrucat incalca dreptul la cuvânt al procurorului si dreptul la aparare al partilor.

Nefiind prevazuta sub sanctiunea nulitatii absolute, incalcarea acestui

⁵ S. Cahane, op. cit., p. 256

drept trebuie invocata in cursul dezbaterilor de catre partea careia nu i s-a dat cuvantul pentru ca altfel nulitatea se acopera.

Ordinea de desfasurare a dezbaterilor este cea prevazuta in art. 340, cuvantul acordandu-se mai intai procurorului, apoi partii vatamate, partii civile, partii responsabile civilmente si in final inculpatului.

Aceasta ordine are in vedere necesitatea cunoasterii de catre parti, in special de inculpat a argumentelor formulate in sustinerea invinuirii.

Procurorul pune concluzii atat in ce priveste latura penala cat si in ce priveste latura civila a cauzei.

El trebuie sa demonstreze instantei de judecata, legalitatea, temeinicia invinuirii, pericolul social al faptei savarsite, imprejurarile care se refera la persoana inculpatului cerand pedeapsa corespunzatoare.

In cuvantul sau procurorul este obligat sa faca o analiza a probelor administrate, sa indice incadrarea juridica corespunzatoare, sa faca propuneri concrete privind solutia ce urmeaza a fi data, iar in caz de condamnare sa faca propuneri asupra pedepsei ce trebuie sa fie aplicata (cunant, mod de executare).

Partea vatamata se limiteaza in cuvantul sau la latura penala a cauzei si are obligatia sa examineze aceleasi conditii de fond si forma ca ale procurorului.

Partea civila are cuvantul numai la latura civila si la cheltuielile judiciare pe care le-a facut.

Partea responsabila civilmente are cuvantul numai cu privire la raspunderea sa civila dar poate demonstra si inexistenta raspunderii civile a inculpatului sau o raspundere diminuata a acestuia.

Inculpatul, avand ultimul cuvant face o expunere a imprejurarilor care stabilesc nevinovatia sa, sau a celor imprejurari care atenuaza raspunderea sa penala sau civila.

Partile cand sunt asistate de aparator participa la dezbateri prin cuvantul aparatorilor.

Aparatorul inculpatului poate pleda pentru nevinovatie cand probele nu sustin vinovatia.

Daca exista probe de vinovatie aparatorul, poate demonstra ca fapta nu constituie infractiune ci abatere, sau poate sa primeasca o incadrare juridica mai usoara.

Acceptand ca invinuirea este intemeiata, aparatorul poate sa demonstreze existenta circumstantelor atenuante care atrag o pedeapsa mai blanda sau o alta modalitate de executare a pedepsei (suspendarea executarii pedepsei, suspendarea sub supraveghere, amenda penala).

Pledoaria trebuie sa se bazeze numai pe probele administrate din dosar, trebuie sa fie motivata si bazata pe dispozitiile legale.

In cazul in care dupa ce s-a dat cuvantul tuturor partilor, procurorul sau una din parti vor sa prezinte instantei noi argumente atunci se da cuvantul in replica cu obligatia de a se respecta aceeasi ordine.

In tot cursul dezbaterilor, presedintele completului de judecata are dreptul sa intrerupa pe cei care au cuvantul daca in sustinerile lor depasesc limitele cauzei ce

se judeca.

Cand dezbaterile se prelungesc ele pot fi intrerupte dar nu mai mult de 5 zile.

Ultimul cuvânt al inculpatului personal este reglementat de art. 341.

Înainte de a se încheia dezbaterile, președintele completului de judecată da ultimul cuvânt inculpatului personal.

În timp ce inculpatul are ultimul cuvânt nu i se pot pune întrebări.

Cu această ocazie inculpatul poate aduce noi argumente, noi precizări esențiale, ultima sa apărare pentru justa soluționare a cauzei.

Neacordarea ultimului cuvânt inculpatului personal poate atrage nulitatea hotărârii pronunțate dacă se va constata că există o vătămare ce nu poate fi înlăturată.

După terminarea dezbaterii judecătorești se declară închisă ședința de judecată trecându-se la deliberarea și soluționarea cauzei.

Instanța poate dispune ca părțile să depună concluzii scrise care să cuprindă susținerile făcute oral.

9. Restituirea cauzei la procuror

Instanța poate să restituie cauza pentru refacerea urmăririi penale sau pentru completarea ei.

Pentru refacerea urmăririi penale instanța poate într-un singur caz să restituie cauza la procuror, când constată înainte de terminarea cercetării judecătorești, când cauza respectivă s-a efectuat cercetarea penală de alt organ decât cel competent.

Cerința refacerii urmăririi penale este determinată de faptul că normele de competență materială și personală sunt prevăzute sub sancțiunea nulității absolute.

Cauza nu se restituie la procuror în două situații:

a) când constatarea competenței organului de cercetare penală s-a făcut după începerea dezbaterii și aceasta pentru că terminarea cercetării judecătorești a acoperit neregularitatea cercetării penale.

b) când competența organului de cercetare penală este urmarea schimbării încadrării juridice a faptei pe baza probelor administrate în cursul judecătii.

Pentru completarea urmăririi penale instanța poate restitui cauza la procuror dacă constată în cursul judecătii că urmărirea penală nu este completă și dacă completarea nu se poate face în cursul judecătii.

Deși în art. 332 s-a prevăzut, un singur caz de restituire pentru refacerea urmăririi penale, în practica instanțelor o astfel de restituire s-a dispus și atunci când au fost încălcate alte dispoziții legale aflate sub sancțiunea nulității absolute, în cazul în care materialul de urmărire penală a fost prezentat unui inculpat minor sau detinut fără a se-i fi asigurat asistența juridică obligatorie, ori în cauzele cu inculpați minori nu se efectuase ancheta socială în cursul urmăririi penale⁶.

Prin legea nr. 326/2006 a fost completat art. 332, în sensul că instanța se

⁶ Plenul Tribunalului Suprem, Decizia de îndrumare nr. 3/1972, în C.D., 1972, p. 27

desesizeaza si restituie cauza la procuror pentru refacerea urmaririi penale in cazul nerespectarii dispozitiilor privitoare la competenta dupa materie sau dupa calitatea persoanei, sesizarea instantei, prezenta invinuitului sau a inculpatului si asistarea acestuia de aparator.

Noua reglementare face astfel precizari provenite din jurisprudenta, in sensul ca pentru lipsa de competenta teritoriala a organului de urmarire penala nu este cazul sa se restituie cauza la procuror; incalcarea dispozitiilor privind sesizarea instantei are in vedere regularitatea desfasurarii urmaririi penale, prin trecerea cauzei prin stadiile procesuale obligatorii (punerea in miscare a actiunii penale, prezentarea materialului de urmarire penala, intocmirea rechizitoriului in conditii legale de catre procurorul competent)⁷.

In cazurile in care dispune restituirea instanta se pronunta si asupra masurilor preventive, asupra masurilor de siguranta si a masurilor asiguratorii.

Prin Legea 356/2006 au fost abrogate dispozitiile art. 333, care prevedea restituirea cauzei la procuror pentru completarea urmaririi penale, in concordanta cu principiile directe ale Conventiei europene pentru apararea drepturilor omului si a libertatilor fundamentale, care pune accentul pe activitatea de probatiune efectuata de un tribunal independent si impartial, chemat sa verifice invinuirea prin probele care se administreaza in fata sa, in conditii de oralitate, contradictorialitate si publicitate⁸.

Restituirea cauzei pentru refacerea urmaririi penale poate fi dispusa la cererea procurorului a partilor din proces sau din oficiu de catre instanta de judecata.

Restituirea cauzei la procuror este o dezinvestire a primei instante si se dispune prin sentinta de dezinvestire care va cuprinde motivele restituirii si actele ce trebuie refacute de catre care organ de urmarire penala.

Indicatiile pe care le da instanta prin sentinta sunt obligatorii pentru procuror, iar daca procurorul nu este de acord cu punctul de vedere al instantei in termen de 3 zile de la pronuntare poate face recurs, drept pe care il are atat inculpatul si orice persoana ale carei interese au fost vatamate prin hotarare.

Efectele restituirii

- a) urmarirea penala se reia;
- b) actul initial de sesizare a primei instante inceteaza sa mai produca efecte, iar dupa refacerea urmaririi penale, procurorul va intocmi un nou rechizitoriu prin care va sesiza instanta cu faptele si persoanele la care se refera chiar daca difera de rechizitoriul initial.

Procurorul dupa refacerea urmaririi penale poate dispune scoaterea de sub urmarire penala sau incetarea urmaririi penale atunci cand constata existenta vreo unuia din cazurile prevazute de art. 10.

10. Schimbarea incadrarii juridice (art. 334)

⁷ G. Theodoru, *Tratat de drept procesual penal*, Editura Hamangiu, Bucuresti, 2007, p. 686

⁸ G. Theodoru *op. cit.*, p. 687

Incadrarea juridica a faptei inseamna stabilirea textului de lege care o prevede si sanctioneaza precum si caracterizarea ei ca infractiune potrivit acestui text⁹.

Daca se constata in urma aprecierii probelor, ca trebuie data faptei o alta incadrare juridica si ca trebuie schimbata cu o alta, instanta este obligata sa puna in discutie noua incadrare si sa atraga atentia inculpatului ca are dreptul sa ceara lasarea cauzei mai la urma sau eventual amanarea judecatii, pentru a-si pregati apararea, chiar daca prin schimbarea incadrarii juridice i se creeaza o situatie juridica mai usoara inculpatului.

Schimbarea incadrarii juridice poate fi schimbata dintr-o infractiune consumata in tentativa si invers din forma simpla in forma calificata si invers, dintr-o infractiune intr-o alta infractiune cu aceeasi latura obiectiva, dar cu urmasi sau imprejurari diferite¹⁰.

Cand noua incadrare juridica e mai usoara, nepunerea in discutie a schimbarii incadrarii nu atrage nulitatea hotararii deoarece se apreciaza ca inculpatul nu a suferit nici o vatamare.

Schimbarea incadrarii juridice trebuie sa se refere la aceeasi fapta deoarece atunci cand sunt fapte diferite nu are loc o schimbare a incadrarii juridice, ci extinderea procesului penal.

Schimbarea incadrarii juridice are loc prin incheiere.

Daca inculpatul nu este prezent la termenul la care s-a dispus schimbarea incadrarii juridice instanta este obligata sa amane judecata si sa-l citeze pe inculpat cu mentiunea noii incadrari juridice a faptei pentru ca acesta sa-si poata pregati apararea.

Schimbarea incadrarii juridice poate fi ceruta de procuror, de parti sau invocata din oficiu de catre instanta de judecata.

Funcție de incadrarea juridica data faptei se va determina competenta instantei de judecata si chiar compunerea completului de judecata.

11. Extinderea obiectului judecatii in prima instanta

Conform dispozitiile art. 317 judecata se margineste la fapta si la persoana aratata in actul de sesizare a instantei, iar in caz de extindere a procesului penal, si la fapta si la persoana la care se refera extinderea.

Ca atare, daca in urma readministrarii probelor sau a administrarii de probe noi instanta constata si alte acte materiale care intra in continutul infractiunii pentru care inculpatul a fost trimis in judecata si pe care procurorul nu le-a avut in vedere la intocmirea rechizitoriului, sau se constata ca au participat si alte persoane la savarsirea infractiunii, se va impune judecarea noilor acte materiale cat si a persoanelor care le-au comis.

⁹ V. Dongoroz, s.a., Explicatii teoretice, Vol. II, p. 181

¹⁰ Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 344/1974, in R.R.D. nr. 10/1974, p. 72 - 73

Sub acest aspect Codul de procedura penala prevede trei cazuri de extindere a obiectului judecatii si anume:

- a) extinderea actiunii penale pentru alte acte materiale (art. 335);
- b) extinderea procesului penal pentru alte fapte (art. 336);
- c) extinderea procesului penal cu privire la alte persoane (art. 337).

Daca in cursul judecatii se descopera in sarcina inculpatului date cu privire si la alte acte materiale care intra in continutul infractiunii pentru care a fost trimis in judecata, instanta va dispune, prin incheiere, extinderea actiunii penale cu privire si la aceste acte si procedeaza la judecarea infractiunii in intregul ei (art. 335).

Din prevederile acestui text rezulta ca extinderea nu poate fi dispusa decat de prima instanta de judecata.

Constituie acte materiale care intra in continutul aceleasi infractiuni, actele materiale nou descoperite ca facand parte dintr-o infractiune continuata.

Nu este exclus ca pentru unele acte materiale care intra in continutul aceleasi infractiuni sa se fi pronuntat anterior o hotarare definitiva.

In acest caz instanta va reuni cauza cu aceea in care s-a dat hotararea definitiva, pronuntand o noua hotarare in raport cu toate actele care intra in continutul infractiunii cu consecinta desfiintarii hotararii anterioare.

Pedeapsa urmeaza a fi stabilita in raport pe ansamblul actelor materiale savarsite¹¹, fara a putea aplica o pedeapsa mai usoara decat cea pronuntata anterior (art. 43 alin. final C. pen.)¹².

Instanta este obligata sa puna in discutia partilor si a procurorului actele la care s-a dispus extinderea, facand aplicatie in ce priveste incadrarea juridica si a dispozitiilor art. 334.

Dupa extinderea actiunii penale pentru alte acte materiale instanta va proceda la judecarea actiunii in intregul ei.

Extinderea procesului penal pentru alte fapte (art. 336)

Este posibil ca in cursul judecatii instanta sa descopere in sarcinile inculpatului date cu privire la savarsirea unei alte fapte prevazute de legea penala, avand legatura cu infractiunea pentru care a fost trimis in judecata situatie in care procurorul poate cere extinderea procesului penal in rem.

In acest sens distingem doua situatii:

- daca procurorul declara ca pune in miscare actiunea penala, instanta, atunci cand gaseste cererea intemeiata, procedeaza la extinderea procesului penal si la judecarea cauzei si cu privire la fapta descoperita;
- daca procurorul declara ca nu pune in miscare actiunea penala, instanta sesizeaza prin incheiere organul de urmarire penala competent pentru efectuarea de cercetari cu privire la fapta descoperita.

Daca procurorul nu participa la judecata si sunt intrunite conditiile pentru extinderea procesului penal pentru noi fapte, instanta din oficiu extinde procesul

¹¹ C. A. Bucuresti, s. I pen., dec. nr. 534/1994, in Culegerea de practica judiciara pe 1994, p. 279

¹² Trib. Sup., s. pen. dec. nr. 2516/1983, in C.D., 1993, p. 297

penal si procedeaza la judecarea cauzei in intregul ei sau, dupa caz, sesizeaza, prin incheiere, organul de urmarire penala competent cu privire la fapta descoperita.

Extinderea procesului penal cu privire la alte persoane (art. 337)

In cursul judecatii, cand se descopera date referitoare cu privire la participarea si a unei altei persoane la savarsirea unei fapte decat cea trimisa in judecata sau date cu privire la savarsirea unei fapte prevazute de legea penala de catre o alta persoana, dar in legatura cu fapta inculpatului, procurorul poate cere extinderea procesului penal cu privire la acea persoana.

Procedura de extindere a procesului penal la alte persoane este similara celei de extindere a procesului penal la alte fapte, instanta facand aplicarea dispozitiilor art. 336.

Si in acest caz rezulta ca initiativa de extindere a procesului penal cu privire la alte persoane revine procurorului, in caz contrar instanta este obligata sa solutioneze cauza in limitele in care a fost investita prin rechizitoriu si nu are posibilitatea sa restituie cauza organului de urmarire penala.

12. Deliberarea si hotararea instantei

Conform art. 343, dupa inchiderea sedintei de judecata instanta procedeaza in camera de consiliu, in secret, la deliberare asupra chestiunilor de fapt si apoi asupra chestiunilor de drept ale cauzei.

Rezolvarea chestiunilor de fapt se face prin aprecierea completa si justa a probelor iar daca instanta constata ca nu s-au administrat toate probatoriile necesare va dispune prin incheiere repunerea cauzei in faza de judecata fixand un nou termen de judecata cu citarea partilor.

In acest caz judecata se va relua cu cercetarea judecatoreasca.

Daca instanta constata ca probele administrate nu sunt complete, atunci procedeaza la deliberare cu privire la existenta faptei, comiterea ei de catre inculpat, vinovatia acestuia.

Instanta delibereaza asupra pedepsei ce trebuie aplicata inculpatului, asupra masurilor de siguranta si asupra computarii retinerii si arestarii preventive.

Completul de judecata delibereaza si asupra repararii pagubei produse prin infractiune, asupra masurilor preventive si asiguratorii, mijloacelor materiale de proba, cheltuielilor judiciare, precum si asupra oricarei alte probleme privind justa solutionare a cauzei.

Membrii completului de judecata au obligatia sa-si spuna parerea asupra fiecarui chestiuni, presedintele fiind ultimul care isi spune parerea.

Pronuntarea hotararii se face de catre presedintele completului, asistat de grefier si explica partilor dupa pronuntarea hotararii ca au dreptul la apel sau recurs.

Hotararea primei instante este actul procesual prin care e infaptuita sarcina justitiei in cauza penala.

Hotararea se pronunta in numele legii si daca ramane definitiva capata putere

de lege fata de organele de stat, de institutii si fata de persoanele la care se refera.

Hotararea penala trebuie sa indeplineasca doua conditii fundamentale, legalitatea si temeinicia acesteia.

Hotararea este legala cand e rezultatul unei activitati procesuale conform legii si cuprinde solutia corespunzatoare legii penale si civile.

Hotararea este temeinica atunci cand cuprinde adevarul despre faptele cauzei si cand aplica o pedeapsa just individualizata si temeinic argumentata.

13. Solutiile ce se pot pronunta de prima instanta

Prima instanta hotaraste prin sentinte asupra invinuirii aduse inculpatului si dupa caz pronunta condamnarea, achitarea sau incetarea procesului penal.

Prin aceasi sentinta instanta rezolva si latura civila a cauzei.

Condamnarea inculpatului se pronunta de prima instanta cand se constata ca inculpatul a savarsit infractiunea pentru care a fost trimis in judecata si ca raspunde din punct de vedere penal.

Hotararea de condamnare trebuie sa cuprinda motivarea temeinica a vinovatiei inculpatului, incadrarea juridica data faptei si pedeapsa care trebuie individualizata in raport cu criteriile prevazute in art. 72 Cod penal.

Daca instanta a dispus suspendarea conditionata a executarii pedepsei, suspendarea executarii sub supraveghere sau executarea la locul de munca, are obligatie sa motiveze criteriile pe care le-a avut in vedere cand a dispus una din aceste masuri.

Sentinta de condamnare trebuie sa cuprinda pe langa pedeapsa principala si pedepsele complementare sau accesorii si sa arate motivele care au format convingerea instantei in luarea acestor pedepse.

Pronuntand hotararea de condamnare, instanta daca e cazul, se va pronunta si asupra masurilor preventive aratand motivat mentinerea sau revocarea acestora.

Deasemenea prima instanta are obligatia in temeiul art. 88 Cod penal sa dispuna deducerea duratei reinerii si arestarii preventive, in cazul in care aceasta a fost luata anterior.

Cu privire la latura civila, prima instanta va admite actiunea in parte sau total, obligandu-l pe inculpat un solidar cu ceilalti inculpati daca este cazul sau cu partea responsabila civilmente la acoperirea prejudiciului.

Instanta va respinge actiunea civila daca aceasta nu este intemeiata, daca paguba nu exista sau daca prejudiciul a fost acoperit.

Prin hotararea de condamnare instanta are obligatia de a se pronunta si asupra mijloacelor materiale de proba, dispunand fie restituirea fie confiscarea lor.

Totodata instanta se va pronunta si asupra cheltuielilor judiciare obligandu-l pe inculpat la plata acestora.

Achitarea inculpatului se pronunta atunci cand exista unul din cazurile prevazut de art. 10 litera a - e) actiunea penala fiind lipsita de temei.

Daca instanta constata ca exista cazul de la art. 10 litera b¹ (fapta nu prezinta gradul de pericol social al unei infractiuni) odata cu solutia de achitare va

aplica si sanctiunile prevazute de art. 91 Cod penal.

Impotriva inculpatului achitat instanta poate dispune una din masurile de siguranta (internarea medicala, confiscarea speciala).

In caz de achitare instanta va revoca in mod obligatoriu masura preventiva dispusa.

Cu privire la actiunea civila instanta o va admite sau o va respinge daca va pronunta achitarea in temeiul art. 10 litera b¹), d), e) iar cand va pronunta achitarea in temeiul art. 10 litera a), sau c) va respinge actiunea civila.

In cazul in care achitarea este dispusa in temeiul art. 10 litera b), fapta nefiind de legea penala, actiunea civila nu va fi solutionata de instanta penala.

Totodata in temeiul art. 192 pct. 1 si art. 193, instanta are obligatia de a se pronunta si asupra cheltuielilor judiciare efectuate pe parcursul procesului penal.

Incetarea procesului penal se pronunta de prima instanta cand constata existenta vreoaia din cazurile prevazute de art. 10 litera f) si j).

Daca va dispune incetarea procesului penal in temeiul art. 10 litera i) (inlocuirea raspunderii penale) prima instanta are obligatia sa aplice dispozitiile art. 90 si art. 98 Cod penal.

Prin aceeasi sentinta instanta se va pronunta si asupra masurii preventive cat si asupra actiunii civile care poate fi admisa sau respinsa dupa caz.

Actiunea civila va fi nesolutionata atuncic and instanta va pronunta incetarea procesului penal in temeiul art. 10 litera f) si j).

Daca rezolvarea pretentiilor civile ar intarzia solutionarea actiunii penale instanta poate dispune disjungerea actiunii civile si amanarea judecarii acesteia dupa pronuntarea hotararii privind latura penala.

In toate cazurile cand constata ca prin infractiune s-a adus o paguba persoanelor lipsite de capacitate de exercitiu sau cu capacitate restransa instanta este obligata sa se pronunte din oficiu asupra laturii civile.

14. Cuprinsul sentintei (art. 354 - 357)

Sentinta prin care prima instanta rezolva fondul cauzei cuprinde trei parti:

a) partea introductiva denumita si practicaa sentintei, cuprinde mentiunile prevazute in art. 305 priviind incheierea de sedinta, respectiv: denumirea instantei, data pronuntarii hotararii, locul unde s-a judecat cauza, numele, prenumele membrilor completului, a procurorului, a grefierului.

In hotararile instantelor militare se indica gradul militar al fiecarui membru al completului si al procurorului iar cand inculpatul e militar se mentioneaza si gradul acestuia.

b) expunerea sau considerentele sentintei cuprind date privin identitatea partilor, descrierea faptei, incadrarea juridica a faptei, analiza probelor administrate.

In caz de condamnare, hotararea trebuie sa cuprinda fapta sau fiecare fapta retinuta de instanta, forma si gradul de vinovatie al inculpatului, circumstante atenuante si agravante, starea de recidiva, timpul care se deduce din pedeapsa pronuntata, cuprinde temeiurile de drept care justifica solutia adoptata.

c) dispozitivul hotararii care cuprinde data privitoare la inculpat, solutia data de instanta privind infractiunea cu indicarea in caz de condamnare a denumirii infractiunii si a textului in care se incadreaza iar in caz de achitare sau incetare temeiul care justifica solutia.

Dispozitivul va cuprinde cele ce a hotarat instanta privind deducerea, retinerea arestarii preventive, restituirea lucrurilor, confiscarea speciala a bunurilor, iar in caz de condamnare la un loc de munca sa mentioneze conditiile de munca.

Dizpozitivul trebuie sa cuprinda intotdeauna mentiunea ca hotararea e supasa apelului sau recursului cu aratarea termenului in care poate fi exercitata calea de atac, data cand hotararea a fost pronuntata si faptul ca pronuntarea s-a facut in sedinta publica.

Intre expunere si dispozitiv trebuie sa existe o concordanta deplina in sensul ca solutia din dispozitiv trebuie sa fie sustinuta de argumentarea din expunere.

Intre dispozitiv si minuta trebuie sa exista unitate.

Lipsa unor mentiuni esentiale din sentinta ca lipsa identitatii judecatorilor din complet, compunerea instantei, lipsa identitatii inculpatului, a faptei pentru care a fost condamnat, nedeterminarea pedepsei aplicate sunt sanctionate cu nulitatea absoluta a hotararii pronuntate.

Hotararea se semneaza de membrii completului de judecata si de catre grefier.

Copii ale dispozitivului se comunica partilor care au lipsit atat la dezbateri cat si la pronuntare iar inculpatului detinut, minor, militar, internat intr-un centru de reeducare sau intr-un institut medical - educativ i se comunica o copie a dispozitivului chiar daca au fost prezenti la dezbateri si sunt retinuti sau arestati chiar intr-o alta cauza.

15. Efectele hotararii penale

Dupa pronuntare, sentinta penala fiind supusa apelului sau recursului, in sa ea produce unele efecte si anume, prima instanta se dezinvesteste de judecarea cauzei ne mai avand dreptul sa dispuna asupra ei sau sa revina asupra solutiei date, in cepe sa curga termenul de apel sau de recurs pentru partile prezente la dezbateri sau la pronuntare.

Sentinta chiar nedefinitiva este executorie in ceea ce priveste inculpatul sau revocarea arestarii preventive cat si in luarea masurilor asiguratorii si de siguranta.

Sentinta penala devine definitiva in situatiile:

- a) in cazul in care impotriva sentintei nu a fost declarat calea de atac a apelului sau a recursului;
- b) cand nu s-a declarat apel sau recurs in termenul prevazut de lege;
- c) cand apelul sau recursul declarat a fost retras sau respins.

Hotararea penala definitiva este irevocabila iar desfiintarea ei si inlocuirea cu o alta devine posibila numai atunci cand aceasta a fost modificata in urma exercitarii unei cai extraordinare de atac.

Hotararea definitiva are autoritate de lucru de lucru judecat si este executorie.